

тивності суспільного розвитку, створюючи можливості реалізації євроінтеграційних стратегій України та зростання її ролі як суб'єкта світових глобалізаційних процесів.

Література

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 41.
2. Оборотов Ю. Н. Современное государство: от образа к реалиям. Юридичний вісник, 2014. № 6.
3. Ek Österberg E, Qvist M. Public Sector Innovation as Governance Reform: A Comparative Analysis of Competitive and Collaborative Strategies in the Swedish Transport Sector. *Administration & Society*. 2020. Vol. 52, Issue 2, pp. 292–318. doi:10.1177/0095399718789077
4. Elstub S. & Escobar O. Defining and typologising democratic innovations. *Handbook on Democratic Innovation and Governance*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing Ltd., 2019. pp. 11–31. <https://doi.org/10.4337/9781786433862.00009>
5. Geissel B. Introduction: On the Evaluation of Participatory Innovations – A Preliminary Framework. In Geißel, B., & Joas, M. (Eds.). (2013). *Participatory Democratic Innovations in Europe: Improving the Quality of Democracy?* Opladen; Berlin; Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2013. pp. 8–32. <https://doi.org/10.2307/j.ctvdf0gdc.4>

Ключові слова: демократичні інновації, класифікація, участь, публічне управління, громадянське суспільство.

Ключевые слова: демократические инновации, классификация, участие, публичное управление, гражданское общество.

Key words: democratic innovation, classification, participation, public administration, civil society.

Подковенко Тетяна Олександрівна

Західноукраїнський національний університет

*доцент кафедри теорії та історії держави і права, кандидат
юридичних наук, доцент*

АНТРОПОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА РОЗУМІННЯ ПРАВА

Сучасна юридична наука прагне знайти відповіді на питання, які породжені складними та доволі неоднозначними процесами глобалізації. Сьогодні відбувається інтенсивне осмислення накопиченого

теоретичного матеріалу, формулюються якісно нові ідеї та концепції, простежується поворот науки до різних сфер людської діяльності. У цьому контексті завдання всебічного аналізу та рефлексії результатів розвитку вітчизняної науки права стає все більш актуальним. Світова цивілізація вступила у третє тисячоліття, і це висуває не тільки чисто раціональні, а й особливі, ті, що знаходяться на периферії верифікаційних методів, морально-етичні та гуманістичні критерії оцінки змісту наукових результатів [1]. Такі зміни, безумовно, стосуються і розуміння права.

Протягом всього часу існування права науковий інтерес до нього не тільки не зникає, але й постійно зростає. Проблеми розуміння права та його впливу на людину можна віднести до числа вічних. Завдання осягнення сутності права актуальні і на даний час. Це обумовлено, перш за все, складністю і багатогранністю права як соціокультурного явища, в дослідженні якого завжди є перспектива знайти нові грані і властивості права, наприклад, право як ціннісне ставлення, і, отже, прийти до якісно нових аспектів в трактуванні його розуміння.

Варто зазначити, що можливості розширення і поглиблення правових знань особливо зростають в умовах загального методологічного руху, що виник у філософії ще ХХ століття, а саме: переходу від класичного до некласичного і далі до посткласичному етапу. Для останнього етапу характерний методологічний плюралізм, який сьогодні може розглядатися як магістральний напрям розвитку методології права. Саме в його рамках з'являється перспектива говорити про реальне і послідовне оновлення трактування права. Мова йде про людиновимірність права, його істотний гуманістичний потенціал в утвердженні ідеалів справедливості.

Суспільне життя, перебуваючи у постійному розвитку, переходить від нижчих і примітивних до більш складніших та досконаліших форм свого існування. Відповідно, і право, що є соціальним явищем, не може бути чимось застиглим, воно також зазнає постійних змін. Кожен правовий порядок передбачає певну концепцію людини, її цілей та потреб. У зв'язку з цим, в основі кожної правової доктрини

лежить певна антропологічна парадигма. З самого початку право пов'язане з людиною, вбудоване у сферу людського життя і відображає її соціальний характер.

Соціальне життя людини та сфера права є об'єктом численних досліджень та аналізу. Уже в стародавні часи існували обґрунтовані концепції, відповідно до яких справжньою людською культурою (а отже, і людською формою суспільного життя) є культура права, а отже, культура цивілізованих людей, які дотримуються права.

В контексті антропологічного підходу людина і право виступають як сторони, що мають взаємні відносини. Діалектики людини і права проявляється в тому, що людина створює правову реальність, а право приймає участь у формуванні істинно людських форм існування, які відповідають критеріям соціальності та цивілізованості. Поза людиною і суспільством не може бути права, а його сутність і зміст цілком залежить від тих змін, що відбуваються в суспільстві і в самій людині. Право найтіснішим чином пов'язане з людиною, її сутністю, її світоглядом, сенсом її буття. В результаті паралельних зусиль формується єдина соціально-правова атмосфера, що поєднана символічними, нормативними, ціннісними, смисловими зв'язками в цілісний світ людського буття [2, с. 70].

Антропологічні знання дозволяють нам краще зрозуміти сучасний світ. У результаті застосування антропологічного підходу, правові норми отримують антропологічну інтерпретацію, засновану на гуманістичних принципах, ідеалах справедливості. Так народжується нове юридико-антропологічне знання, яке уже закладено і знаходить свій прояв у самому праві.

Антропоцентризм, як загальнофілософський принцип стверджує, що людина є завершенням еволюції світобудови, є центром і найвищою метою всього, що відбувається у світі. Суть його полягає в тому, що центр Всесвіту переноситься від проблем світобачення до конкретних проблем людини [3, с. 23]. Саме таке розуміння людини бере за основу і правова антропологія, акцентуючи увагу на соціальній сутності людини, її потребі у взаємодії з іншими в рамках певної ціннісно-нормативної системи. У результаті такого сприйняття

отримуємо особистість в якості особливого об'єкту дії права з певною системою цінностей та зворотніми вимогами до права. Важливим аспектом у даному контексті є розуміння людини в якості основного суб'єкта права. Людина як розумна істота, з її світосприйняттям є безумовним джерелом права.

Засновником антропології права визнано відомого англійського юриста Генрі Мейна. Розвитку юридичної антропології сприяли гуманістичні ідеї епохи Просвітництва, антропоцентриські та ірраціоналістичні філософські концепції кінця XIX століття. Незважаючи на індивідуалістичний потенціал гуманізму, ідеї даного світогляду привели до захисту соціокультурного різноманіття, правового, політичного та економічного плюралізму. Антропологи, які працюють у різних частинах світу мають різні погляди на проблеми, пов'язані з правом. В основному це пояснюється поєднанням різних правових традицій суспільств, в яких проводяться наукові дослідження, а також ідеологічною орієнтацією стосовно права.

Перефразувавши твердження Густава Радбруха щодо справедливості та правової безпеки, яке в цілому можна застосувати і до права, можна зазначити, що право підлаштовує різноманіття проявів людського життя до категорій та концепцій, які воно створює. «Однак концепція виявляється надто загальною та надто малою, щоб спромогтися охопити весь потік людського життя; вона надто загальна щодо його конкретних проявів», а тим часом «незмінна сутність юридичних наук якраз і полягає в тому, що вони не хочуть бачити ліс, а лише окремі дерева» [4, с. 109]. Так метафорично можна описати процес, який нідерландський юрист і філософ Ян Брокман називає семантичною трансформацією та редукцією. Завдяки чому за допомогою мови людина перетворює власний образ у право.

Правова антропологія є наукою про правове буття людини в її етнокультурній, світоглядній та ціннісно-змістовній визначеності. Вона розкриває багатоаспектний взаємозв'язок людини і права, висвітлює образ людини як правової істоти (у першу чергу, як носія природних прав й обов'язків, правової культури) з її складним

внутрішнім світом та ще більш складними зовнішніми зв'язками у суспільстві.

Таким чином, антропологія вбачає головну мету права в олюдненні людини, зверненні до розумної природи людини, її багатого внутрішнього світу, здатного розрізняти добро і зло, справедливе і несправдливе. Справді, особистості личить «самій знати, що таке добро та зло, самій знати, де закінчується право і починається обов'язок; самій шукати і знаходити, знаходити і вирішувати, вирішувати і діяти згідно зі своїм рішенням; і, вчинивши діяння, відкрито за-свідчувати, що вчинила його свідомо й умисно, виходячи з власних переконань і наперед приймати на себе всю відповідальність за вчинене» [5, с.169]. Саме тому, перспектива антропологічної парадигми у розуміння права полягає у змістовному наповненні юридичної науки та практики гуманістичними ідеями та їх проєкції на різні сфери суспільного життя. Правова антропологія здатна стати особливою світоглядною основою та ціннісним орієнтиром для кожного через сприйняття та втілення основних гуманістичних принципів.

Література

1. Пучков О.А. Юридическая антропология и развитие науки о государстве и праве: теоретические основы: автореф. дис. д-ра юрид. наук. URL: <https://www.dissercat.com/content/yuridicheskaya-antropologiya-i-razvitie-nauki-o-gosudarstve-i-prave-teoreticheskie-osnovy>
2. Антропологія права: навч. посіб. / В.І. Кушерець, В.М. Кравець, С.О. Мосьондз та ін.; за ред. В.І. Кушереця. К.: Знання України, 2011. 223 с.
3. Подковенко Т.О. Принцип антропоцентризму в контексті сучасного праворозуміння. *Юридичний вісник*. 2012. № 2 (23). С. 21–25.
4. Radbruch G. *Filozofia prawa*, tłum. E. Nowak, Warszawa 2009, s. 109.
5. Ильин И. А. *Путь к очевидности*. М.: Республика, 1993. 430 с.

Ключові слова: антропологія, правова антропологія, гуманізм, право.

Ключевые слова: антропология, правовая антропология, гуманизм, право.

Key words: anthropology, legal anthropology, humanism, law.